

SAKSHANDSAMAR
Silje Hauge

VÅR REF.
19/03287-4

ARK. P - Plansaker 2006-2019
261 Sund kom. - Ho

DYKKAR REF.
2016/14671-17

INNVALSTELEFON

DYKKAR DATO

VÅR DATO
18.10.2019

TELEFAKS
+47 22 94 04 04
postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Hordaland fylkeskommune
Postboks 7900
5020 Bergen

Att: Ambjørge Reinsnos

Sund kommune - Offentleg ettersyn av arealdel av kommuneplanen -Riksantikvaren sine innspel.

Riksantikvaren viser til brev frå Hordaland fylkeskommune med oversending av framlegg til kommuneplan for Sund kommune.

Riksantikvaren uttalar seg her som kulturminnemyndigheit etter kulturminnelova §§ 8, 9 og 15 for følgjande mellomalderkyrkjestader som er omfatta av planforslaget:

- Tussøy kyrkjestad, Askeladden id 13417
- Sund kyrkjestad, Askeladden id 84999

Mellomalderkyrkjestadane med sikringszone er automatisk freda kulturminne jf. kulturminnelova § 4.

Fylkeskommunen er kulturminnemynde i plansaker etter plan - og bygningslova, og skal gi ein samla uttale til planforslaget på vegne av kulturminneforvaltninga. Fylkeskommunen er også delegert ansvaret for omgjevnadane til listeførte kyrkjer.

Planforslaget

Kommunestyret i Sund fatta vedtak i 2016 om at det skulle setjast i gang arbeid med ei mindre rullering av arealdelen av kommuneplanen. Hovudføremålet med planarbeidet har vore å få ein kommuneplan som vert eit godt styringsverktøy for arealbruken i Sund kommune, og vidare inn i nye Øygarden kommune. Rulleringa har hatt som hovudføremål å utarbeida bustadutvikling som støttar opp under dei etablerte bygdene og i dei nye nærsentra i kommunen, sikre allmentas tilgang til sjø og sørge for næringsutvikling, særskilt dei marine næringane.

Arealformåla nær Tyssøy er H570-bevaring kulturmiljø og LBS- spredde bustader, mens arealformåla nær Sund kyrkjestad er BGU- grav- og urnelund og BOP- offentleg og privat tenesteyting.

Om kyrkjestadene

Kyrkja på Tyssøy kyrkjestad (id 135417) er truleg bygd rundt 1300, og skal ha stådd på ei flate midt på bnr .1. Kyrkjestaden utgjer siste rest av eit av 14 kongelege kapell i Norge frå mellomalderen. Garden Tyssøy er første gong nemnd i skriftlege kjelder på byrjinga av 1300-

talet, i samband med vigslinga av St. Ludvigs kapell. Garden var i mellomalderen eigd av kongen, og ligg strategisk til på ei øy midt i leia. Kapellet vart innvigd mellom 1305 og 1308, og har truleg vore bygd i gotisk stil. Typisk for gotisk murverk er store byggjesteinar, lik dei to blokkene som ligg att på kyrkjestaden. Det skal også ha vært gjort funn av skejlettrestar og gjenstandsfunn frå graver i området. Det er usikkert når kyrkjestaden gjekk ut av bruk.

Den eldste kjente kyrkja på Sund kyrkjestad (id 84999) var ei stavkyrkje med tårn. Byggeåret for denne kyrkja er ikkje kjent, men det er rimeleg å anta at stavkyrkja ble bygd på 1300-talet. Kyrkja er nemnd i skriftlege kjelder frå 1350-talet. I 1673 blei den gamle kyrkja demontert og det blei bygd ei tømmerkyrkje på staden, truleg på same tuft. I 1877 blei ei ny kyrkje bygd litt nord for 1600-talskyrkja, som blei reven i 1878. Etter at kyrkja frå 1877 brann i 1994 blei ei ny kyrkje bygd på same plass. Gravplassen er utvida i fleire omgangar på 18- og 1900-talet.

Riksantikvaren sine merknader til planforslaget

Planforslaget skildrar i liten grad konkrete tiltak, og våre innspel på dette stadiet er difor generelt. Vi vil understreka at alle dei mellomalderske kyrkjestadene er kulturminne av nasjonal verdi, og at det er viktig at ein ved planlegging av tiltak i kyrkjestadane sine nærmaste omgjevnader tar tilstrekkeleg omsyn til dette. Dei automatisk freda kulturminna er sårbare, ikkje berre i høve til inngrep men også i høve til endringar og tiltak i omgjevnadene. Forbodet mot utilbørleg skjemming av desse kulturminna står difor sterkt i lovverket, jf. kulturminnelova § 3.

For å synleggjere at dei mellomalderske kyrkjestadane er automatisk freda kulturminne, skal dei visast som omsynssone d) bandlagt etter kulturminnelova i plankartet og omtalast i føresegnene jf. pbl. § 11-8, SOSI-kode H-730. Omsynssone d) skal ha svart rutenettskravur.

Sunde kyrkjestad er lagt inn med rutenettskravur i oversendt plankart, mens Tyssøy kyrkjestad ikkje ligg inne med korrekt avgrensing. Avgrensinga som ligg inne i plankartet omfattar ikkje heile kyrkjestaden, men eit mindre enkeltminne inne i lokaliteten. Koordinatane for avgrensinga av mellomalderkyrkjedadene ligg i Riksantikvarens database Askeladden, jf. id nummer som vist over.

Riksantikvaren meiner at planen vil verte betre for kommunen sine sakshandsamarar og innbyggjarar dersom den hadde ein spesifikk omtale av viktige kulturminne. Fordi det er einskilde spesielle utfordringar knytt til forvaltninga av mellomalderkyrkjedadene, ber Riksantikvaren om at følgjande tekst knytt til mellomalderkyrkjedadane innarbeidast i kommuneplanens føresegner:

«Den mellomalderske kyrkjegarden er eit automatisk freda kulturminne. Innanfor mellomalderkyrkjegarden er gravlegging berre tillate i gravfelt som har vore i kontinuerleg bruk etter 1945. Gravfelt som ikkje har vore i bruk etter 1945 skal ikkje brukast til gravlegging.»

Alle inngrep i grunnen eller andre tiltak som kan verke inn på det automatisk freda kulturminnet er ikkje tillate med mindre det ligg føre dispensasjon frå kulturminnelova.»

Konklusjon

Riksantikvaren ber fylkeskommunen om å samanfatte våre innspel angående mellomalderkyrkjedadene i si fråsegn til høyringsframlegget til kommuneplan for Sund sin arealdel.

Det er med dette ikkje tatt uttrykkeleg stilling til arealbruken jf. kulturminnelova § 8 fjerde ledd.

Beste helsing

Isa Trøim (e.f.)
seksjonssjef

Silje Hauge
seniorrådgjevar

Brevet er elektronisk godkjend